

КАЗАНЧУК Ірина
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ (ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ)

Сучасний стан реформування системи вищої освіти в Україні характеризується наближенням вітчизняних стандартів підготовки фахівців до вимог і стандартів, встановлених у державах Європейського Союзу, насамперед, якщо йдеться про професійну підготовку кандидатів на службу у підрозділи новоствореної Національної поліції. У загальному руслі розвитку освітніх процесів у країні значна роль відводиться вищим навчальним закладам системи МВС зі специфічними умовами навчання, в яких здійснюється підготовка поліцейських. У процесі реформування системи МВС України застосовуються новації в різних напрямках діяльності поліції. Проте, аналізуючи проблеми підготовки поліцейських у сучасних умовах, В.А. Ліпницький основними із них визначає: передчасний та неякісний відбір кандидатів на вакантні посади в підрозділах патрульної поліції; недосконалість системи відбору кадрів на службу до поліції; відсутність у тексті закону та інших нормативно-правових актів роз'яснення, в чому полягає і як повинно проявлятися «партнерство» поліції і населення [1, с. 36]. Враховуючи усі ці обставини, на нашу думку, слід звернутися до провідного досвіду підготовки поліцейських в ряді провідних країн світу, з можливістю широкого використання його в Україні. Саме тому ми спробуємо здійснити порівняльний аналіз принципів побудови системи підготовки кадрів для органів поліції в таких країнах світу, як Польща, Німеччина та Франція, а також висвітлити особливості підготовки в Канаді та США.

Так, у Франції існує досить розгалужена структура поліції – як національної, так і муніципальної. Загальне керівництво цією багатопрофільною системою здійснює Міністерство внутрішніх справ. У його складі серед інших галузевих керівних структур діє дирекція особового складу та навчальних закладів поліції. Вона здійснює загальне управління роботою з персоналом органів і підрозділів поліції, визначає поточні та прогностичні параметри розвитку й організації навчального процесу відомчих закладів освіти. Головними напрямками їх роботи є підготовка кваліфікованих кадрів для адміністративної та кримінальної або судової поліції. У свою чергу, поліція Німеччини працює в складі Міністерства внутрішніх справ, яке має компетенцію значно ширшу за компетенції поліції інших розвинених країн світу, у тому числі й України,

і фактично контролює всі сфери внутрішнього життя країни. Відповідно до цього побудовано й національну систему підготовки кадрів поліції у вищих закладах освіти [2].

Під час розробки системи підготовки поліцейських у Польщі, її структури та методів навчання використовувався вже позитивно зарекомендований досвід поліції Франції, Німеччини, Італії та інших європейських країн. Відповідно до Закону «Про поліцейську службу» в поліції може служити громадянин Республіки Польща з доброю репутацією, який не відбував покарання, має середню освіту, а також фізичні та розумові здібності, достатні, щоб служити у збройних формуваннях і дотримуватися особливої службової дисципліни. Підготовка поліцейських починається з початкової професійної освіти, обов'язкової для початківців. Крім того, підготовкою працівників поліції на базовому рівні можуть займатися відділи та самостійні підрозділи поліції та поліцейські навчальні центри, які можуть створюватися в деяких воєводських комендатурах. У процесі подальшої служби поліцейські мають можливість підвищувати спеціалізовані професійні знання у межах професійного вдосконалення [3].

Слід визнати, що на відміну від країн Євросоюзу, поліція Канади має складну структуру – вона поділяється на федеральну, провінційну та муніципальну. Провідна роль належить федеральним структурам, зокрема Королівській канадській кінній поліції, що є унікальним формуванням, яке діє на державному та провінційному рівні. Вона має свою систему підготовки кадрів, у якій найбільш розповсюдженою формою є спеціалізовані навчальні центри Королівської канадської кінної поліції [2]. Першочергове значення надається практичній підготовці поліцейського до служби. Крім того, у США теж успішно функціонує одна з найбільш складних за структурою поліцейських систем. Поліцейські сили діють на федеральному (ФБР), штатному та місцевому рівнях. Існують органи поліції і в окремих міністерствах та відомствах (при Міністерстві фінансів, митній службі, службі внутрішніх доходів, федеральних органах контролю за банками та інших), а також приватна поліція. Усе це накладає свою специфіку на підготовку кадрів поліції, яка здійснюється в навчальних закладах, що традиційно мають назву поліцейських академій. Кадри поліції готуються діяти в умовах жорсткого контролю з боку спеціальних агентств, відповідальних за законність і гласність у роботі правоохоронних органів. Це потребує особливого професіоналізму, а також високих особистих моральних якостей.

Зазначимо, що спільним для підготовки кадрів для органів поліції у більшості демократичних країн є те, що по своїй суті основні принципи побудови систем підготовки поліцейських відповідають їх типологічним особливостям:

- соціальна спрямованість роботи поліції (тобто навчання і професійна підготовка майбутнього поліцейського базується на розумінні пріоритету захисту насамперед прав і свобод громадянина);

- розгалуженість поліцейських систем, наявність поліцейських органів у різних міністерствах і відомствах, незалежність їх одне від одного, що означає

складність і структурованість побудови системи підготовки фахівців, орієнтованість їх не лише на загальні завдання правоохоронної діяльності, а передусім на специфіку конкретної роботи в конкретній поліцейській службі (у такому випадку максимально скорочується період адаптації до професійної діяльності, вона досягає необхідної ефективності);

– глибоке розуміння того, що поліція зобов'язана надати допомогу кожному громадянину у будь-яких надзвичайних ситуаціях; до миттєвих і правильних дій у всіх цих випадках поліцейський повинен бути готовим беззастережно, його навички під час підготовки мають бути доведені до автоматизму;

– позапартійність у роботі поліції, що означає, що майбутній фахівець психологічно готується до того, що обраний ним професійний шлях накладає певні обмеження щодо проявів політичних і партійних переконань, навчається неупередженості у своїй службовій діяльності, усвідомленню й переконаності в тому, що поліція служить народу й державі, а не партіям чи класам;

– високий професіоналізм поліції, який досягається не лише завдяки глибокій професійній підготовці у фахових поліцейських закладах освіти, – поліцейський у США, Великобританії, Франції та в багатьох інших країнах змушений протягом усієї служби навчатись, від цього залежать його просування по службі, присвоєння спеціального звання, оплата праці, пільги тощо; тому підготовка в навчальних закладах повинна закласти не лише знання й уміння, а і здатність до саморозвитку, адаптації до нових соціальних, інформаційних, технічних і технологічних вимог, кваліфікованого здобуття нових знань шляхом самоосвіти – тобто має ґрунтуватись на засадах випереджальної освіти;

Стосовно специфіки підготовки поліцейських України, то, відзначимо, що в Україні активно застосовується зарубіжний досвід підготовки поліцейських. Між тим, слід зазначити, що безумовно, є в системі підготовки поліцейських у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) в Україні відмінності у способі підготовки, але при цьому застосовується дуже багато схожих принципів. Загалом процес відбору та підготовки кандидатів на службу до Національної поліції України регламентований ст.ст. 47–57 Закону України «Про Національну поліцію» [4] та наказом МВС України від 25 грудня 2015 року № 1631 «Про організацію добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських». Слід зазначити, що сам конкурс на посаду складається з окремих етапів, для кожного з яких встановлено прохідний мінімум. Кандидати запрошуються на наступний етап лише за умови успішного проходження попереднього. Кандидати, які без поважних причин не з'явилися на конкурсний етап у призначений час, не допускаються до подальшої участі в конкурсі.

При цьому відповідно до ст. 49 Закону України «Про Національну поліцію» на службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану й місця проживання, які володіють українською

мовою [4]. У свою чергу, на навчання (на посаду поліцейського) до ЗВО системи МВС України приймаються громадяни України, які постійно проживають на території України на законних підставах, мають відповідний освітній ступінь і виявили бажання здобути вищу освіту [5]. Відповідно до ст. 7 Закону поліцейські під час виконання своїх завдань забезпечують дотримання прав і свобод людини, що є одним із принципів як діяльності Національної поліції України, так і побудови систем підготовки кадрів у розвинених демократичних країнах. Ще одним принципом, який застосовується в підготовці та безпосередній діяльності поліцейських як України, так і багатьох інших розвинених країн, є дотримання політичної нейтральності згідно зі ст. 10 Закону [4]. І з огляду на власні спостереження, можу зазначити, що дотримання цих принципів забезпечується від самого початку навчання майбутніх поліцейських.

Таким чином, аналізуючи все викладене вище, можна зробити певні висновки, зокрема: 1) за принципами побудови організація системи підготовки поліцейських у багатьох розвинених країнах (Німеччина, Франція, Канада, США) здебільшого збігаються і мають спільні ознаки; 2) принципи підготовки поліцейських України в більшості випадків ґрунтуються на зарубіжному досвіді, що звісно має свої позитивні результати, бо багаторічний досвід підготовки поліцейських інших країн саме за цими принципами позитивно відбивається на розвитку не тільки системи МВС України, а й закладів вищої освіти загалом.

Список використаних джерел:

1. Ліпницький В.А. Деякі правові проблеми підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р.; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2016. С. 35–37.

2. Зарубіжний досвід організації підготовки кадрів поліцейських систем. URL: https://www.pravo.vuzlib.su/book_z809_page_69.html (дата звернення 22.08.2019).

3. Мартиненко О. Система підготовки польської поліції (за матеріалами МВС України). *Права людини в Україні*. URL: <http://khp.org/index.php?id=1399022448> (дата звернення: 22.08.2019).

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 06.03.2019).

5. Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України: наказ МВС України від 15.04.2016 № 315 *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0668-16> (дата звернення: 06.08.2019).